

5. Озадовська Л.В. Парадигма діалогічності в сучасному мисленні / Озадовська Л.В. – К., 2007 – 166 с.
6. Професійна етика соціального педагога : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С.Я. Харченко, Н.П. Краснова, Л.П. Харченко. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. – 562 с.
7. Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологи. Модуль "Направленность" (Лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы) / В.А. Семиченко. – К. : Миллениум, 2004. – 521 с.
8. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування : навч. посіб. / Цимбалюк І.М. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 464 с.
9. Чепелева Н.В. Понимание – Интерпретация – Диалог / Чепелева Н.В. // «Ars vetus – Ars nova» : М.М. Бахтін. – К.: Гнозис, 1997. – 216 с.
10. Штепа О.С. Особистісна зрілість як динамічна особистісна структура / О.С. Штепа // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – №8. – С.10. – №9. – С.4–7.

УДК 070:792(477)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ В СУЧАСНІЙ ТЕАТРАЛЬНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Валентина Галацька
(Дніпропетровськ, Україна)

У статті досліджується проблема комунікативної стратегії в українському театральному дискурсі, спираючись на засади театральної системи режисера К.С. Станіславського, що підкреслює метафоричність і драматизм авторського мислення.

Ключові слова: комунікативна стратегія, метафора, драматизм, імпліцитність, інтеракційна модель комунікації.

В статье исследуется проблема коммуникативной стратегии в украинском театральном дискурсе, опираясь на основы театральной системы режиссёра К.С. Станиславского, подчеркивающей метафоричность и драматизм авторского мышления.

Ключевые слова: коммуникативная стратегия, метафора, драматизм, имплицитность, интеракционная модель коммуникации.

The article dwells on the problem of communicative strategy of the Ukrainian dramatic theatre discourse; the strategy grounds on K.S. Stanislavsky's system that emphasizes the metaphoric and dramatic nature of the author's ontview.

Key words: communicative, strategy, metaphov, dramatism, implicity, interactive communication paltern.

Постановка проблеми. У сучасному комунікативному просторі незалежної України театральна публіцистика існує вільно, ідеологічно незаангажовано, кількісно недостатньо. Це пояснюється комерціалізацією театального буття, розмитістю морально-етичних критеріїв оцінки сценічного дійства, недостатністю фахової майстерності журналістів.

Комунікативна природа театального мистецтва визначена вже давно. У постмодерну епоху такі зарубіжні теоретики театру, як К. Бальме, П. Брук, Є. Гротовський, А. Котте підкреслюють медійність театальної комунікації. На це ж зважає й Ж. Бодрійяр, зазначаючи, що в сучасному світі сцена й дзеркало замінюються мережею та екраном [2, с. 1].

Німецький дослідник Кристофер Бальме в монографії «Вступ до театрознавства» розглядає сценічне мистецтво з погляду теорії гри: «Отже, театр ґрунтується на двох протилежних інтенційних ігрових діях. І актор, і глядач виконують кожен свою роль: актор зображає (і презентує), глядач сприймає (й уявляє)» [1, с. 84].

Специфіка публіцистичного освоєння театальної дійсності як «мислення реального факту» [5, с. 4] спонукає до вивчення комунікативної стратегії, вираженої в аналітично-художніх жанрах сучасної театальної журналістики. На думку В.Д. Буряка, це дозволить створити «дистанційну драматургію сприйняття факту (явища)» [5, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «комунікативна стратегія» активно вивчене сучасною лінгвістикою. Зарубіжний дослідник К. Келлерман вбачає в стратегічності головну ознаку спілкування, а в комунікативній стратегії – пристосування мовних ресурсів до умов комунікації [11, с. 288].

Класичне визначення комунікативної стратегії визначено в працях голландського ученого Т.А. ван Дейка. Дослідник зазначає, що стратегія – це «характеристика когнітивного плану спілкування, яка контролює оптимальне вирішення системи завдань гнучким і локально керованим способом в умовах недостатньої інформації про локальні контекстуальні обмеження на власні (наступні дії)» [7, с. 274].

Концепт «стратегія» в сучасному лінгвістичному тлумаченні інтерпретується з двох точок зору. Перша точка зору будується на інтерпретації тексту. На цьому наголошує дослідниця А.П. Булатова: «Стратегії – правила сприйняття об'єктів і формування знань про них, які диктує дискурс [4, с. 46].

Другий підхід розглядає комунікативну стратегію як вибір мовленнєвих дій і мовних засобів. О. Сковородніков визначає її як загальний план чи вектор мовленнєвої поведінки, що полягає у виборі системи продуманих мовцем поетапних мовленнєвих дій [16, с. 6].

Дослідниця І. Фролова розглядає стратегію як рушійну силу, що забезпечує розгортання процесу й послідовність етапів [18, с. 85]. І.Борисова зауважує, що поняття комунікативної стратегії задане співвідношенням «дійсність-текст-адресат» [3, с. 22].

Універсальне визначення комунікативної стратегії подано в працях П.Зернецького, який характеризує стратегію як творчу реалізацію

«комунікантом плану побудови своєї мовленнєвої поведінки для досягнення загального (глобального) мовленнєвого (немовного завдання) спілкування в мовленнєвій події [10, с. 40].

Різні аспекти дослідження комунікативної стратегії вивчали також О. Іссерс, О. Селіванова, Л. Славова. У психолінгвістичному аспекті це питання розглядали в своїх працях Г. Єйгер, І. Шевченко.

Цікаво, що в сучасному журналістикознавстві активно досліджена комунікативна стратегія в політичному дискурсі в працях Т. Гуляєвої, В. Дем'янкова, О. Жданова, Г. Почепцова, О. Холода, Л. Шевчук та ін.

Актуальність дослідження. Така модель аналітично-художньої комунікації, як театральна журналістика, в цьому аспекті майже не досліджена, за винятком окремих загальнотеоретичних робіт з образної комунікації В.Д. Буряка, Л.Г. Пономаренко та ін. Аналіз комунікативної стратегії сучасної театральної журналістики періоду української Незалежності (1991-2011) уявляється продуктивним, оскільки дозволить виявити на смисловому (концептуальному) та словесно-знаковому рівнях якість свідомісної інтерпретації театального факту, яка має естетично-художню цінність.

Мета статті полягає у виявленні манери інтерпретації театального факту в аналітично-художніх жанрах сучасної театральної журналістики, яка є основою комунікативної стратегії.

Матеріалом дослідження є спеціалізовані періодичні видання незалежної України (газета «Дзеркало тижня», часописи «Український театр», «Кіно-театр», «Просценіум»).

Продуктивними в осмисленні цієї наукової проблеми будуть такі методи дослідження наукового матеріалу: типологічний, герменевтичний, дискурсивний, контент-аналіз, індуктивно-дедуктивний, міждисциплінарний, неструктурованого та систематичного спостереження.

Виклад основного матеріалу. Реалізація естетичної функції театального дискурсу здійснюється на сторінках спеціалізованих сучасних періодичних видань в аналітично-художніх жанрах журналістики: рецензії, огляду, есе. Таким чином створюється відповідний емоційний фон викладу матеріалу, який відповідає естетичній категорії драматичного як уособленню єдності думок, світоглядів, різних точок зору. Автори матеріалів передають діалектичність сприйняття театального твору в прагматично заангажованому сучасному соціумі.

Комунікативна стратегія в сучасній театральній журналістиці незалежної України базується на інтеракційній моделі комунікації, яка передбачає активну взаємодію учасників процесу спілкування (режисер – актор – журналіст – читач), їх активного включення в умови комунікативної ситуації. Органічною для її здійснення є інтерпретація театального твору на сцені та в найбільш адекватному журналістському жанрі, який стане «демонстрацією змісту» [12, с. 38] й підкреслить імпліцитність авторського мислення. Наприклад, у рідкісній на сьогодні жанровій формі есе інтерпретація виступає основою когнітивної мовленнєвої стратегії й формує яскравий національно-духовний контекст. Це переконливо виражається на сторінках оновленого всеукраїнського

спеціалізованого часопису «Український театр» у творчому доробку Мирослави Оверчук. Її «Закулісний есей», присвячений творчій особистості народного артиста України, художнього керівника Львівського національного українського драматичного театру імені М. Заньковецької Федора Стригуна, є зразком вираженої в мистецтві слова «концептуальної інтерпретації факту» [5, с. 11]. Це виявляється в самій структурі тексту, екзистенції авторського роздуму: «Він не бачив, що навколо розпадається світ, не чув плачу близьких, порівняно з всесвітнім блаженством це – дрібниці. Він готовий був крізь тимчасові труднощі дертися шаблями догори...» [14, с. 22].

Встановлення змісту людського буття, дослідження його глибин у сучасній театральній публіцистиці відбувається за допомогою декодування прийомів сценічної виразності, започаткованих відомою театральною системою К.С. Станіславського, в словесні, виражені в авторських комунікативних стратегіях.

У основі артистичної діяльності, на думку К.С. Станіславського, лежить уявлення про істину пристрастей на сцені, справжнє життя людського духу, яке супроводжує наполеглива робота над собою. Засобами психотехніки актор здатен «на загад викликати в собі духовний та тілесний стан» [17; 207], що створює підґрунтя для артистичного натхнення.

Усі елементи творчої системи підготовки актора підпорядковані основній меті – мобілізувати творчі сили актора, його «природу» на втілення авторського задуму п'єси й вистави, який К.С. Станіславський називає надзавданням. Для правильної реалізації цього надзавдання дії персонажів мають підпорядковуватись основній фабулі вистави в цілому, так званій наскрізній дії.

Ці дефініції театральної системи К.С. Станіславського успішно реалізуються в допоміжній комунікативній стратегії сучасної театральної публіцистики, якою є риторична.

Серед найпоширеніших стилістичних засобів, які реалізують імпліцитний комунікативний ефект у сучасній театральній публіцистиці, варто назвати метафору.

Є. Гротовський у праці «Театр і ритуал» підкреслює думку, що театральне дійство випромінює енергію, яка виникає з протилежностей (суб'єктивне-об'єктивне, партитура-акт). Це, на думку відомого теоретика театру, досягається «через багатоплановість твору, акцентуючи одночасно на різні його аспекти, які перебувають між собою у взаємозв'язку» [6, с. 69].

Зрозуміло, що ця багатоплановість твориться за допомогою метафоричних концептів, які містять цілий арсенал «логічно й семантично пов'язаних перенесень, які називають лінгвістичними метафорами» [15, с. 74].

Сучасна театральна журналістика інтерпретує в специфічних жанрах рецензії та інтерв'ю основоположні театральні категорії, створюючи своєрідну метафоричну картину сценічної дійсності. Автори аналітичних матеріалів часто створюють образні інваріанти понять «театр», «сценічне дійство», «лялька», «корифей», «комедія», враховуючи специфіку театральної системи відомого режисера К.С. Станіславського. Відомий дослідник П.Рікер називає цей процес «взаємоанімацією образів» [15, с. 56], коли план вираження змісту зазнає

впливу означуваного поняття. Це часто спостерігається в метафоричних концептах, які формують автори матеріалів на сторінках всеукраїнського спеціалізованого часопису «Український театр» у заголовках («Вистава-привид», «Корифеї театру Срібної Землі» // УТ.-2007.-№2), («Театр абсурду... за Антоном Чеховим», «Комедія зречень: бурсацькі забави» // УТ.-2007.-№3) та словесній тканині статей. Ці метафоричні концепти виконують інтегративну функцію у формуванні образного, філософськи насиченого, добродійно наповненого світогляду читача-реципієнта медійного тексту театрознавчої тематики. Наприклад, в есе О.Дмитрієвої «Спочатку була... лялька» художньо переконливо досліджується процес народження театральної ляльки як мистецького витвору: «То було в дитинстві, коли звичайнісінька лялька стає Другом, а перший візит до лялькового театру закохує маленьку Людину в дійство на ширмі. Саме тоді до життя малюка входять гра, радість і фантазія, даровані щойно побаченою виставою» [8, с. 10]. Автор, включаючи співуяву, фантазію читача, вдається до метонімії, яка орієнтує на перспективу розгортання думки, що передає основний принцип театру – насиченість дією, тобто сценічність.

Таким чином, можна говорити про своєрідний метафоричний сценарій як сукупність взаємопов'язаних елементів однієї ситуації, одного контексту [15, с. 77], що розглядає принцип встановлення семантичних паралелей між двома тематичними групами. Театральна сфера є в цьому контексті й означуваним поняттям (як об'єкт авторського осмислення), й означником (як генератор метафоричних концептів сценічного мистецтва).

Метафоричні сценарії утворюють стійкі асоціативні поля навколо театральних реалій, часто формуючи індивідуально-авторські нашарування й зрушення, в результаті чого народжується нова якість предмета або естетична істина: «Не відбулося перетину, з'єднання, взаємодії реальності й містики (мета постановки, зазначена у програмці), а відбулося Життя» «Життя людини, такої неординарної, хворої, заляканої, але такої теплої, живої, доброї» [13, с. 2]. У зазначеному уривку автор матеріалу Д. Малікова накопиченням синонімічного ряду утворює градацію, важливу семантичну риторичну фігуру, яка формує інтенсивність авторських характеристик явищ, вербально реалізує насичений емоційний темпоритм фрази, що декодується у словесну тканину як концепт театральної системи К.С. Станіславського: «Ми думаємо, мріємо, сумуємо також у певному темпоритмі... А там, де життя, там і дії, де дії – там і рух, де рух – там і темп, а де темп – там і ритм. У кожній людській пристрасті, стану, переживання свій темпоритм [17, с.152].

У сучасних театральних текстах автори пропонують інтеракційний погляд на метафору як засіб прирощення смислу, в результаті чого відбувається «семантичне порозуміння» з реципієнтом через систему давно виниклого коду «умовності» [15, с. 70]. Так метафоричні концепти «театр», «сценічне дійство» утворюють складні асоціативні зв'язки. У результаті нових семантичних нашарувань на ці основні поняття виникають семантичні зрушення, які виступають посередниками між сакральним сенсом вистави й особливостями її сприйняття глядачем. Метафора-символ здатна тут найадекватніше відтворити

«морфологію» театрального мистецтва: «Спочатку була крапка. А за нею лежала незвідана територія, вільний простір для пошуку. Заново відкриті й досліджені землі – окремі островці – режисери іменували по-своєму» [8, с. 29].

Висновки. Проаналізувавши особливості здійснення комунікативної стратегії в сучасній театральній журналістиці незалежної України, слід відзначити, що вона як основна (когнітивна) реалізується в аналітично-художніх жанрах есе, огляду, рецензії. Авторське мислення продукується в естетичній категорії драматичного, що органічно уособлює специфіку сценічного мистецтва. Допоміжна (риторична) стратегія реалізується в метафоричних концептах і сценаріях, які репрезентують індивідуально-авторську манеру публіцистичного мислення.

Перспективи подальших розвідок. Дослідження заявленої наукової проблеми сприятиме формуванню духовних емоційно-естетичних парадигм у національному медіапросторі, що є нагальною потребою нинішнього глобалізованого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальме К. Вступ до театрознавства / Бальме Кристофер. – Л.: ВНТЛ. – Класика, 2008. – 270 с.
2. Бодриар Ж. Экстаз коммуникации // <http://ivanem.chat.ru/extaz.ttm>. – 9 с.
3. Борисова И.Н. Дискурсивные стратегии в разговорном диалоге / И.Н. Борисова // Русская разговорная речь как явление языковой культуры; Под ред. Т.В. Матвеевой. – Екатеринбург: АРГО, 1996. – С. 21–48.
4. Булатова А.П. Концептуализация знания в искусствоведческом дискурсе / А.П. Булатова // Вестник МГУ им. М.В. Ломоносова. Серия 9: Филология. – 1999. – № 4. – С.34–49.
5. Буряк В.Д. Журналістська творчість як система образної комунікації / Буряк В.Д. – Д.: РВВ ДНУ, 2003. – 59 с.
6. Гротовський Є. Театр і ритуал / Ежи Гротовський. – Л.: Літопис, 1999. – 170 с.
7. Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация / Т.А. ван Дейк. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
8. Дмитрієва О. Спочатку була... лялька / О.Дмитрієва // Укр.театр – 2007. – №2. – С. 10.
9. Долганова І. Спочатку була крапка (до творчого портрета Харківського театру «P.S.») / І. Долганова // Просценіум.– 2011.– №1(29). – С. 29–37.
10. Зернецкий П.В. Лингвистические аспекты теории речевой деятельности / П.В. Зернецкий // Языковое общение: процессы и единицы: межвуз. сб. науч. тр. – Калинин: КГУ, 1988. – С. 36–41.
11. Kellerman K. Communication Monographs / K. Kellerman. – N.Y., 1992. – 288 p.
12. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М.: ИТДГК «Гносис», 2003. – 280 с.
13. Малікова Д. Вистава-Привид / Д. Малікова // Укр. театр. – 2007. – №2. – С. 2.
14. Оверчук М. Закулісний есей / Мирослава Оверчук // Укр. театр – 2011. – № 1–3. – С. 20–22.

15. Павлюк Л.С. Риторика, ідеологія, персуазивна комунікація / Людмила Степанівна Павлюк. – Львів: ПАІС, 2007. – 130 с.
16. Сковородников А.П. О необходимости разграничений понятий «риторический приём», «стилистическая фигура», «речевая тактика», «речевой жанр» в практике терминологической лексикографии / А.П. Сковородников // Риторика – Лингвистика: Вып.5 : сб. статей. – Смоленск: СГПУ, 2004. – С.5–11.
17. Станиславский К.С. Работа актёра над собой: В 2-х т. / К.С. Станиславский. – М.: Искусство, 1989. – Т.1. – 270 с.
18. Фролова І.Є. Система основних понять прагмадискурсивного аналізу / І.Є Фролова // Вісник. Харків. нац. ун.-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2006. – № 726. – С. 83–86.

УДК 007:659.4

PR В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ: ЗМІНА СТАТУСУ?

Наталія Мантуло
(Запоріжжя, Україна)

Визначається статус зв'язків з громадськістю в комунікаціях сучасного суспільства. Уточнюються функції та характеристики PR в комунікаційній парадигмі постмодерну.

Ключові слова: комунікація, зв'язки з громадськістю (PR), постмодернізм, інтеграція, симуляція.

Определяется статус связей с общественностью в коммуникациях современного общества. Уточняются функции и характеристики PR в коммуникационной парадигме постмодерна.

Ключевые слова: коммуникация, связи с общественностью (PR), постмодернизм, интеграция, симуляция.

The author analyses the status of public relations in the modern communication society. The article clarifies the functions and characteristics of PR in the communication paradigm of postmodernism.

Key words: communication, public relations (PR), postmodernism, integration, simulation.

Постановка проблеми. Складність і суперечливість сучасного соціально-економічного «ландшафту», щільна взаємодія та інтеграція обслуговуючих його комунікаційних практик, виклики постмодерну – це перелік далеко не всіх причин, що спонукають до визначення місця зв'язків з громадськістю (PR) в системі комунікацій суспільства.